

2. Желтов В. В. Геополитика: история и теория / В. В. Желтов, М. В. Желтов. – М., 2009.
3. Прибыткова И. Миграционное поведение и качество жизни населения в концептуальном и эмпирическом измерениях / Миграция и развитие. Материалы международной конференции (Пятое Валентеевские чтения). – М. : МГУ, 2007. – С. 257-281.
4. Migration Decision-making: A Hierarchical Regression Approach. Guangqing Chi and Paul Voss//Regional Analysis&Policy// JRAP (2005)35:2/ Режим доступа: <http://www.jrap-journal.org/pastvolumes/2000/v35/F35-2-2.pdf>

Аннотація

Розглядаються основні питання формування та вивчення міграції в політичному аспекті. Дається опис загального стану міграції у геополітичному просторі та аналіз діяльності організацій що регулюють міграційні процеси.

Annotation

The article is considered to the main issue of formation and analysis of political aspect of migration from Ukraine. The description of the general state of migration in geopolitical space and the analysis of activity of organizations that regulate migratory processes.

УДК 159.923.2:130.122

Ставицька С. О.

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ

Саме існування категорій душі і Духа на протязі майже всієї історії людської цивілізації (при історичній мінливості конкретного змісту цих категорій) вказує на фундаментальне, незнищенне значення цих цінностей. В цілому ряді філософських, психологічних, педагогічних, культурологічних публікацій, неодноразово, згадується про духовний фактор творення, духовне багатство, духовну культуру, духовне життя, духовний розвиток, духовний ріст, духовне освоєння реального світу тощо.

В марксистській філософії і психології поняття дух вживався зазвичай як синонім поняття свідомість, а поняття душа як внутрішній світ людини, її психіка [2].

П. В. Сімонов зазначає, що в поняттях "дух", "душа" поряд з прагненням до істини, до пізнання оточуючого світу ми інтуїтивно відчуваємо присутність категорії добра [4, с. 6]. Потребово-мотиваційний підхід П. В. Сімонова ґрунтується на гіпотезі про те, що, з матеріалістичної точки зору, поняття "душа" і "духовність" людини позначають індивідуальну вираженість в структурі особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби "для інших". Під духовністю переважно розуміється перша з цих потреб, а під душевністю – друга [4, с. 20].

Зрозуміло, що ці потреби співіснують і взаємодіють зі всіма іншими потребами особистості, з її над-свідомістю, самосвідомістю, свідомістю та підсвідомістю. Результатом такої взаємодії є розмаїття відтінків, граней, аспектів духовного життя людини. Всі прагнення людини відображаються в її рефлексуючій свідомості, набуваючи характеристик самосвідомості певного рівня розвитку.

В категорії духовність домінує потреба пізнання – світу, себе, смислу й призначення свого життя. Людина духовна тією мірою, якою вона задумується над цими питаннями й прагне отримати на них відповіді [4, с. 21].

Серед численних теорій особистості, що претендують на цілісне розуміння духовної людини, особливе місце займає християнська антропологія, яка є наукою досвідною. Вона говорить про нову духовну людину не на основі теоретичних й експериментальних положень, а на основі особистих свідчень, на основі власного досвіду подвижників Церкви, які в духовних одкровеннях досягнули глибинні таємниці людського ества.

Новозавітна людина – це людина духовна. Її шлях – є засвоєння, розуміння й слідування Духу Божому. В 8-й главі Послання до Римлян апостол Павло підкріплює цю тезу такими висловлюваннями: "Всі, водимі Духом Божим, суть сини Божі. Тому, що ви не прийняли Духа рабства, щоб знову жити в страху, але прийняли Духа усиновлення. .... Цей самий Дух свідчить духу нашому, що ми – діти Божі". (Цит. за [1, с. 14-16]).

Поняття "Дух" багато Отців Церкви, особливо грецьких, ототожнювали з грецьким словом "нус" – ум.

Звернемося до слів святителя Ігнатія (Брянчанинова): "Престол Божества – є наш ум. І, навпаки, престол нашого ума – є Божество і Дух" [3, с. 290]. Тобто, престол людини – ум, а престол ума – є дух. При цьому, зауважимо, що "древні мислителі" умом називали не людський розум, в його сучасному розумінні, а деякий духовний (Божественний) початок. При цьому, Дух виступає в людині як вершина її сутності.

Як зазначає Л. В. Сурова: "Дух – є престолом, а в церкві престол – це священне місце, на якому здійснюються таїнства, на якому незримо присутній Господь". І далі: "Престол завжди буде притягувати до себе самозванців! І тому важливо не просто усвідомити, що всередині нас знаходиться олтар, ми й при народженні його маємо, а важливо, хто на цьому олтарі буде здійснювати службу" [5, с. 39-40].

Отже, християнська антропологія стверджує, що людина має в середині себе престол, на якому

Господь може здійснювати свої таїнства. Дух притаманний кожній живій людині й до її смерті не може бути знищеним. Однак, кожна людина повинна його в собі охороняти від різних нечистих дій і помислів (чорна магія, сатанинські ритуали тощо). У зв'язку з цим, святий Ігнатій зазначає: „Після порушення заповіді Адамом на його серце, ум і тіло, як на свій престол, возсів сатана і сили темряви. Для зруйнування їх царства прийшов Господь. Господь очистив совість, зробив своїм престолом розум, думки і тіло. Сутність наша може бути у спілкуванні з демонами й лукавими духами, рівно як і в спілкуванні з ангелами і Святим Духом; буває храмом сатани й храмом Святого Духа. Відтак, розглядайте, братія, совість вашу” [3, с. 290].

Це вказує на те, що людина відкрита як зовнішнім (соціальним) впливам, що беззаперечно визнається науковою психологією, так і внутрішній незримій борні між світлими (божественними) й темними силами, між добром і злом, між Святим Духом і нечистими духами і т. п.

Цей аспект також, частково, визнається у психології як дія певних внутрішніх факторів у процесі філо- та онтогенетичного розвитку людини – власна активність людини, внутрішня суб'єктність, нужда, підсвідомість, свідомість, над-свідомість. Зрозуміло, що це не рядоположні поняття та кожне з них, так чи інакше, відображає пошуки різними психологічними школами й окремими авторами шляхів розуміння закономірностей розвитку людини (людства), передусім, з точки зору її психічної, ідеальної чи духовної природи (вибір терміну залежить від методологічної основи на якій базується філософсько-психологічний підхід школи чи автора).

Далі святий Ігнатій говорить про те, що: “Дух наш є словесне й розумне почуття серця, яке ісходить й залежне від ума, співдіє й співвідноситься з думкою. В цьому словесному почутті положено Творцем усвідомлення добра і зла, іменуємо совістю” [3, с. 300]. Він вводить поняття совісті не як моральну внутрішню людську категорію, що регулює відносини між людьми, а як онтологічну духовну основу особистості.

За словами святого Григорія Нісского: “Людині дана сила для уподібнення Богу. Нам допущено бути працівниками, діячами в уподібненні Богу. Звідси по образу – це має розумне буття, а за подібністю – це моя можливість стати християнином” (Цит. за [1, с. 160]). Тобто, ми маємо образ Божий, як можливість і, вже нашими трудами, ми можемо рухатися до цієї подібності. Ми маємо можливість розумного життя, можливість своїми діями, працею, вчинками рухатися в напрямку вдосконалення свого життя і, відповідно свого духу за образом Духа Святого. Іншими словами, за своїм складом людина несе в собі образ Божий, несе Духовність, але чи прагнутимемо ми цієї подібності, цієї Духовності залежатиме від нашого реального життя. Людина, володіючи розумом, свободою волі може вибрати шлях уподібнення Божественному образу, Святому Духу – тоді вона стає на шлях розвитку власної духовності, а відповідно її можна назвати людиною духовною. Людина, що вибирає протилежний шлях – активного злого діяння, злого розуму, спрямованого на руйнацію всього світлого, доброго, людського в собі, стає на шлях служіння духу нечистому, а тому її ми назвемо антидуховною. Той же хто не утруднює себе зайвими роздумами про сенс життя, про своє призначення в цьому світі й проявляє активність лише щодо задоволення своїх матеріальних чи елементарних соціальних потреб, слугує прикладом людини бездуховної, оскільки духовні сили наявні у таких людей лише потенційно, вони перебувають в не проявленому стані. Часто в житті таких людей виникають критичні ситуації, які змушують їх почати проявляти певну активність, спрямовану на пробудження їх духовності. Лише від самої людини залежатиме вибір духовного чи антидуховного шляху на який вона стане, щоб вирішити ці суперечності, хоча соціум, при цьому, може полегшувати чи утруднювати людині шлях, задаючи певні зразки духовності, антидуховності чи бездуховності суспільства в якому живе і діє людина.

Використана література:

1. *Архимандрит Киприан (Керн)*. Антропология Григория Паламы / Киприан (Керн) (архимандрит). – М., 1996. – С. 157-160.
2. Большая советская энциклопедия, 3-е изд., 1973. – Т. 8. – С. 548.
3. *Святой Игнатий (Брянчанинов)*. Слово о человеке / Игнатий (Брянчанинов) святой. [В сб. Богословские труды]. – № 29. – Изд. Московской Патриархии, 1989. – С. 289-300.
4. *Симонов П. В.* Происхождение духовности / П. В. Симонов, П. М. Ершов, Ю. П. Вяземский. – М.: Наука, 1989. – 352 с.
5. *Сурова Л. В.* Методика православной педагогики. / Л. В. Сурова [Часть I. Педагогика. Школа. Человек]. Изд. 2. Фонд “Христианская жизнь”. – Клин, 2002. – 64 с.

Аннотация

Статья посвящена анализу аспектов духовности представленных в научных (философских, психологических) и религиозных работах. В частности, рассматривается проблема соотносительности категорий дух, душа и духовность с точки зрения их воплощения в личностных характеристиках человека.

Annotation

This article analyzes the aspects of spirituality represented in scientific (philosophical, psychological) and religious works. In particular, the issue correlation of categories spirit, soul and spirituality in terms of their implementation in the personal characteristics of the individual.